

Asocijacija
privatnih
šumoposjednika
Srednjobosanskog
kantona

fea

Kako da sertifikujemo privatne šume u Bosni i Hercegovini po zahtjevima međunarodnih standarda i šta time dobijamo?!

Promocija PEFC standarda kroz umrežavanje nevladinih organizacija i promociju održivog gospodarenja

Mart, 2024.

Sažetak

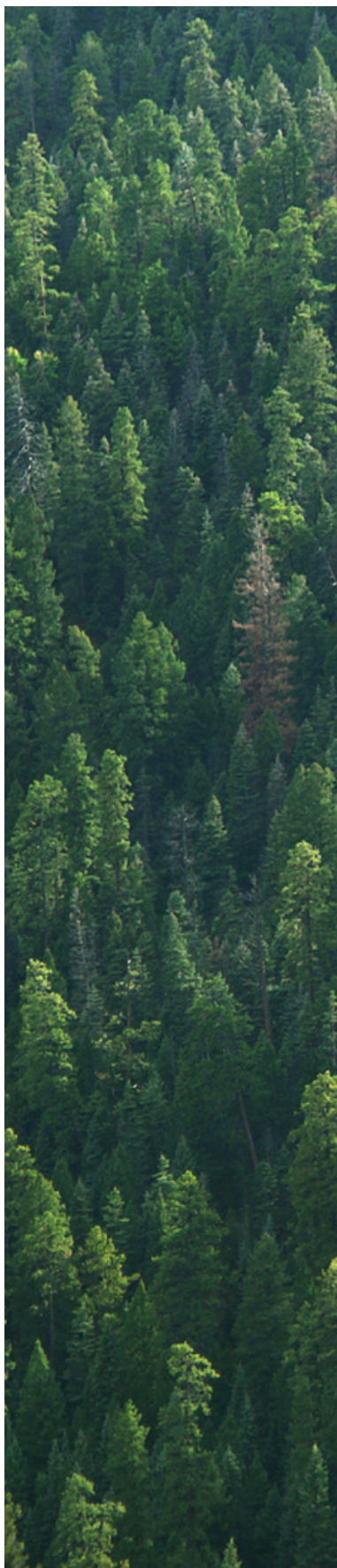

Za razliku od državnih šuma, trenutno u Bosni i Hercegovini (BiH) nema sertifikovanih privatnih šuma po zahtjevima bilo koje šeme sertifikovanja – FSC (eng. Forest Stewardship Council) ili PEFC (eng. The Programme for the Endorsement of Forest Certification). BiH je jedina zemlja u regionu koja ima usvojene nacionalne FSC (od 2019. godine) i PEFC (od 2021. godine) standarde.

Neki od ključnih regulativno-pravnih i operativnih problema koji se odnose se privatne šume u BiH su: Nedovoljna zastupljenost problematike sertifikacije privatnih šuma u regulativnim aktima; Ograničeni kapaciteti za institucionalnu i savjetodavnu pomoć vlasnicima privatnih šuma; Neriješeni imovinsko-pravni odnosi i neuređenost katastra; Veliki broj vlasnika privatnih šuma (preko 500.000 vlasnika u BiH) sa relativno malom prosječnom površinom posjeda; Nedostatak finansijskih sredstava za investiranje u sertifikaciju, nadzor i resertifikaciju; Nedovoljna informisanost i upoznatost vlasnika privatnih šuma o cjelokupnom procesu sertifikacije.

Neki od ključnih načina za unaprijeđenje postojećeg stanja privatnih šuma odnose se na: Promovisanje i informisanje o koristima primjene PEFC standarda/sertifikacije; Uspostaviti i ažurirati baze vlasnika i informacijski sistem u sektoru privatnih šuma; Obezbjediti veću finansijsku (subvencije ili grantovi) i tehničku podršku za primjenu PEFC standarda/sertifikovanja privatnih šuma; Usvajanje/ažuriranje zakonskih i podzakonskih akata u dijelu koji se odnosi na privatne šume; Jačati kapacitete udruženja vlasnika privatnih šuma i institucionalne kapacitete (prije svega u resornim ministarstvima) za gazdovanje i sertifikaciju privatnih šuma; Uključiti sve interesne strane (administrativnog, privatnog i poslovnog sektora) u proces donošenja odluka.

Uvod

Šume i šumska zemljišta u BiH zauzimaju preko 54% ukupne teritorije (FAO FRA, 2020), sa ogromnom važnošću kako za nacionalnu i lokalnu ekonomiju, tako i za pružanje različitih ekoloških (prečišćavanje vode i vazduha) i društvenih (kulturno-istorijskih, zdravstvenih) koristi. Zajedno sa drvno-prerađivačkom industrijom i poljoprivredom, sektor šumarstva igra ključnu ulogu u razvoju i prosperitetu većine ruralnih zajednica. Privatne šume služe kao izvor drvne sirovine (sa naglašavanjem velike zastupljenosti najkvalitetnijih trupaca hrasta i plemenitih lišćara) za drvoprerađivačku industriju (koja je jedna od rijetkih privrednih grana u BiH sa konstantnim suficitom u spoljno-trgovinskoj razmjeni, vodećoj po vrijednosti izvoza, sa velikim brojem zaposlenih). Takođe, činjenica je da i privatne šume mogu predstavljati značajno skladište CO₂, služiti kao izvor obnovljivih izvora energije, a mogu imati i poziti uticaj na biodiverzitet, što su sve veoma aktuelne teme u kontekstu klimatskih promjena i mogu imati ekonomski efekat putem privlačenja sredstava iz domaćih i inostranih fondova. Dok se javnim/državnim šumama gazduje na planskim osnovama, privatne šume su prilično zapostavljene kako od strane donosioca odluka tako i od strane samih vlasnika privatnih šuma na način da isti ne gazduju aktivno svojim šumama.

Složene društvene prilike u posljednjih nekoliko decenija, sa izraženim uticajem ilegalnih aktivnosti, uticale su na pojavu ozbiljne devastacije i krčenja privatnih šuma, sa čestim osnovnim usmjerenjem vlasnika na korištenje niže vrijednih sortimenata (ogrevno drvo). Jedan od ključnih problema u vezi sa privatnim šumama je činjenica da vlasnici privatnih šuma nisu, ili su u veoma ograničenoj mjeri, sastavni dio planiranja javnih politika i kreiranja planova gazdovanja. Materijalno-finansijski i kadrovski kapaciteti su ograničeni i potrebno je pristupiti sistemskom razvoju organizaciono-finansijskih i regulativnih preduslova za unapređenje stanja privatnih šuma, što će imati direktan uticaj na unapređenje ekonomsko-finansijskih rezultata. Javna šumarska administracija u saradnji sa udruženjima vlasnika privatnih šuma i ostalim interesnim stranama treba da inicira navedene aktivnosti.

Dok je većina šuma u javnom vlasništvu sertifikovana po zahtjevima FSC šeme sertifikovanja (preko 2.000.000 ha šuma), trenutno u BiH nema sertifikovanih privatnih šuma po zahtjevima bilo koje šeme sertifikovanja - FSC ili PEFC. Sa druge strane, BiH je jedina zemlja u regionu koja ima usvojene nacionalne FSC (od 2019. godine) i PEFC (od 2021. godine) standarde.

Iako se na procesu sertifikacije šuma u Bosni i Hercegovini radi od 2005. godine, sa prvim rezultatima sertifikovanja svih javnih šuma u Republici Srpskoj u 2008. godini, do danas nije pronađen model i mogućnost sertifikovanja šuma u privatnom vlasništvu.

Zašto?

Provedeno istraživanje

Metodologija

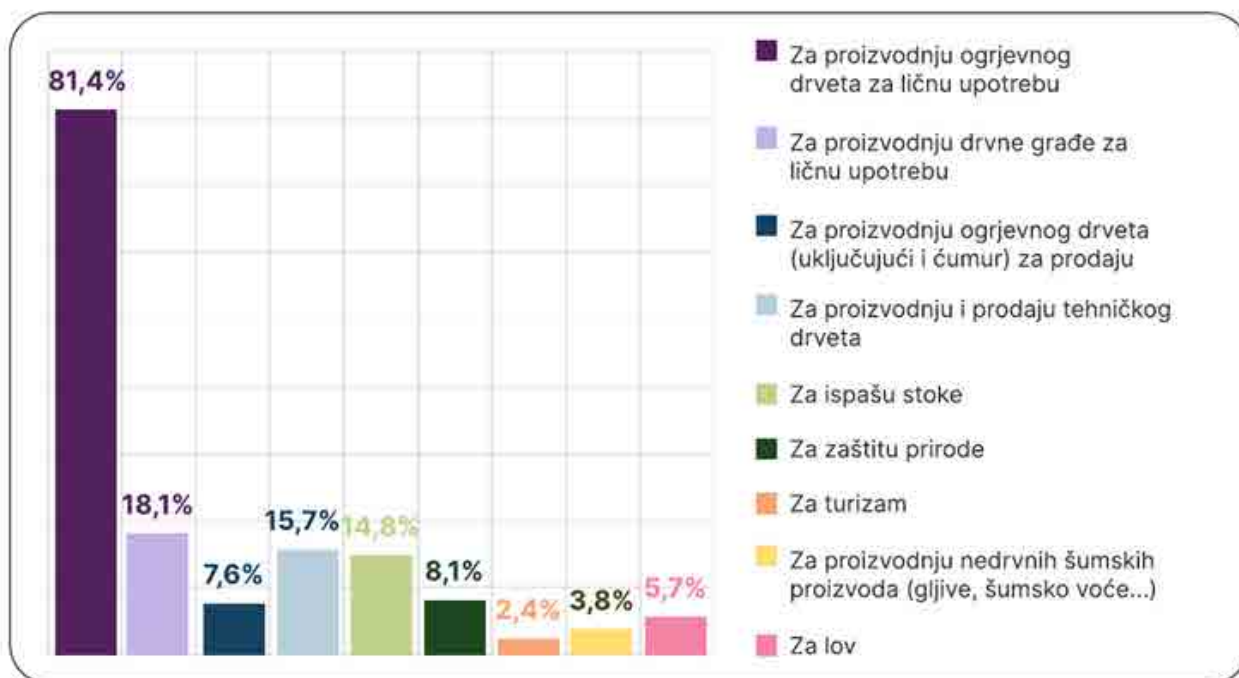
Istraživanje za potrebu utvrđivanja stavova aktivnih vlasnika privatnih šuma (od kojih su većina članovi udruženja vlasnika privatnih šuma u vezi sa problematikom sertifikovanja privatnih šuma u Bosni i Hercegovini, izvršeno je u okviru projekta "Promocija PEFC standarda kroz umrežavanje nevladinih organizacija i promociju održivog gazdovanja privatnim šumama u Bosni i Hercegovini". Istraživanje je vršeno korištenjem metode anketiranja, gdje je: prikupljeno, obrađeno i analizirano 210 upitnika; 82% ispitanika je muškog pola; prosječna starost ispitanika je 51 godina; 46% ispitanika ima fakultetsko obrazovanje; 37% ispitanika živi u mjestima od 5.000 do 20.000 stanovnika; 47% ispitanika ima vlasništvo nad šumom 1/1; 19 km je prosječna udaljenost od šumskog posjeda, a 82% ispitanika je naslijedilo šumu.

Rezultati istraživanja

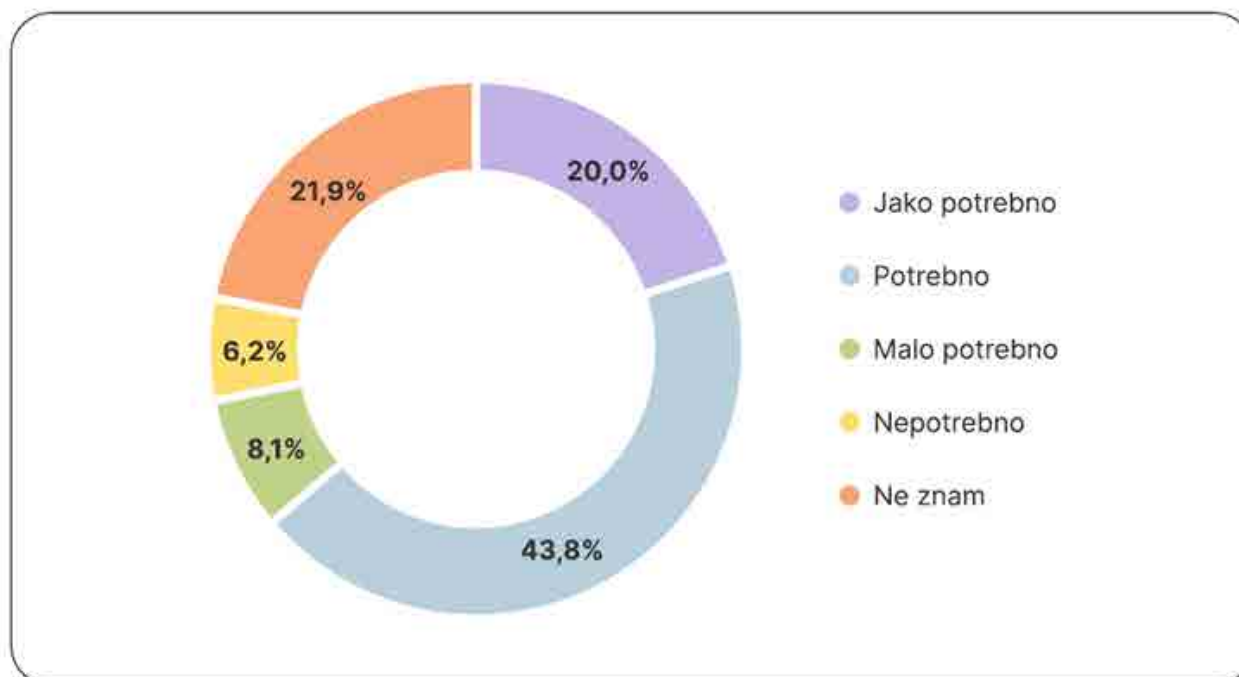
Obradom i analizom podataka prikupljenih anketiranjem, dobijene su različite informacije, od kojih izdvajamo one u vezi sa prosječnom veličinom šumskog posjeda, načinom korištenja privatnih šuma, neophodnosti procesa sertifikovanja za unapređenje stanja privatnih šuma, finansiranju troškova i iznos za plaćanje sertifikacije privatnih šuma, kao i prepreke za realizaciju procesa sertifikacije privatnih šuma. U nastavku dajemo pregled ključnih rezultata.

Grafikon 1. NAČIN KORIŠTENJA PRIVATNIH ŠUMA

Rezultati istraživanja su pokazali da je u preko 50% slučajeva prosječna veličina privatnih šumskih posjeda ispod 1 ha, kao i da preko 80% vlasnika svoju šumu koristi za proizvodnju ogrjevnog drveta za ličnu upotrebu, što predstavlja dominantni način korištenja šuma u privatnom vlasništvu. Negativna činjenica je da veoma mali procenat ispitanika koristi svoju šumu u komercijalne svrhe, odnosno za prodaju ogrjevnog drveta (7,6%) ili tehničkog drveta (15,7%).

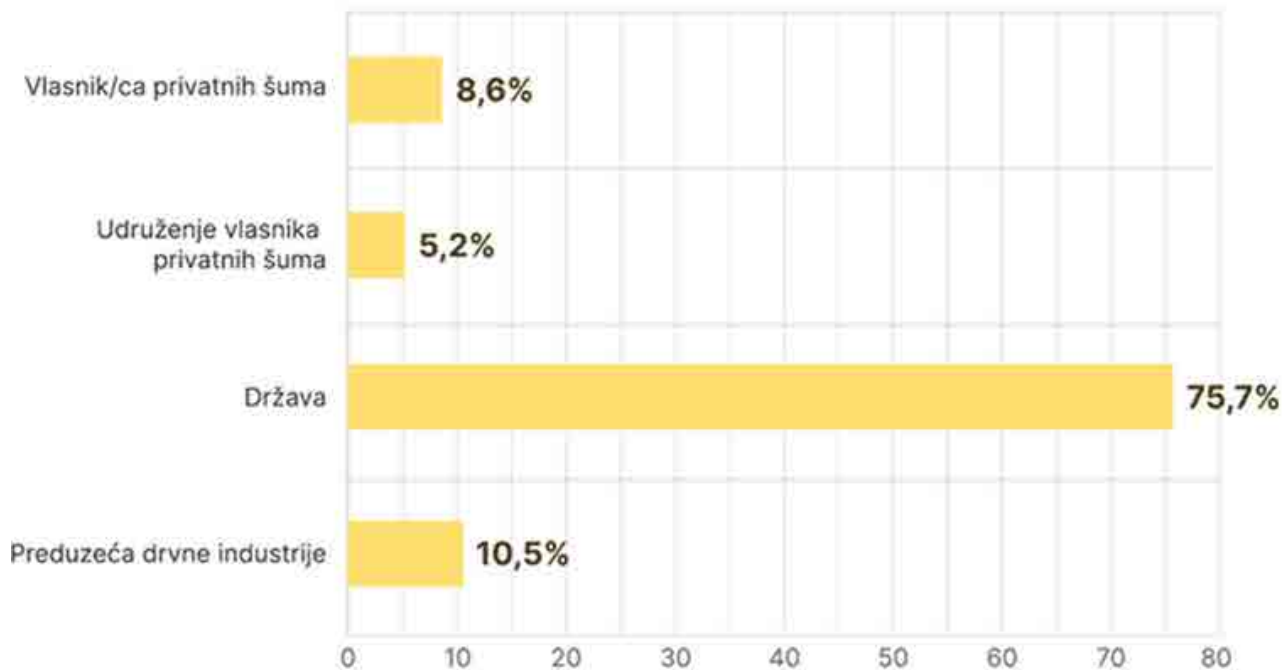
Grafikon 2. NEOPHODNOST PROCESA CERTIFIKOVANJA ZA UNAPREĐENJE STANJA PRIVATNIH ŠUMA

Dvije trećine ispitanika smatraju da je proces sertifikacije privatnih šuma potreban ili jako potreban, dok njih 85% nema dovoljno ili ima djelimične informacije o procesu sertifikovanja u skladu sa zahtjevima međunarodnih standarda.

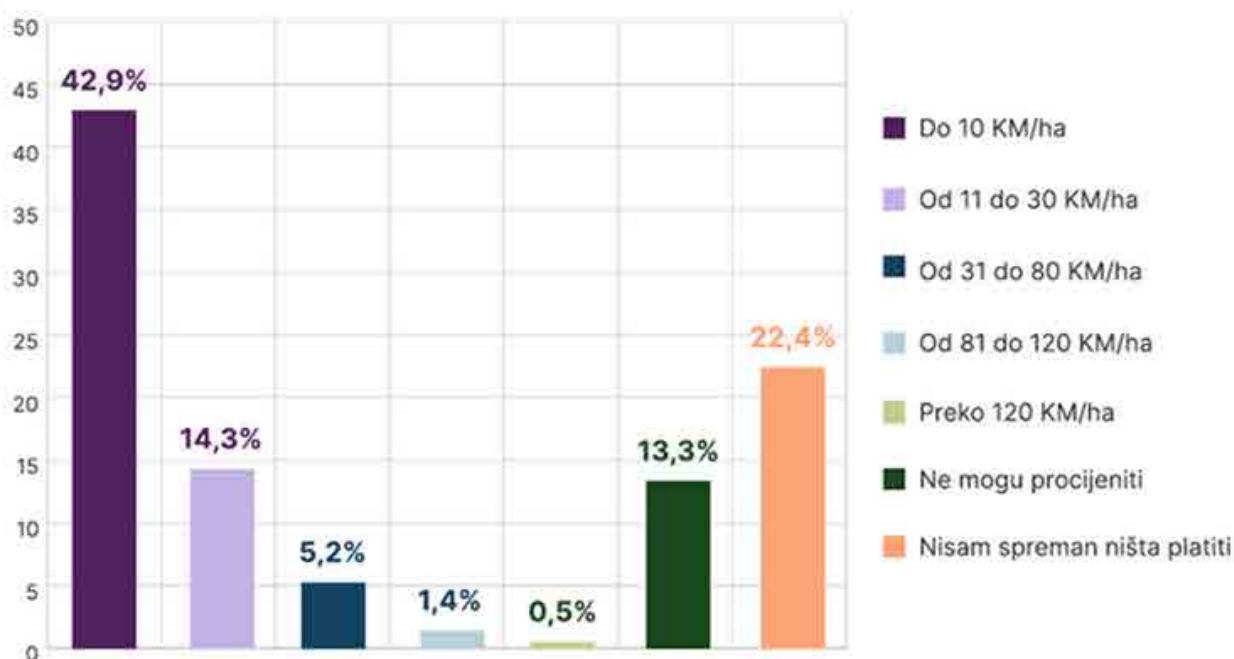
Većina ispitanika bi voljelo da je njihova šuma sertifikovana uz poštivanje zahtjeva PEFC standarda (76%). Kao razlozi su navedeni postizanje bolje cijene na tržištu, ispunjenje normativa i međunarodnih standarda, olakšanje procesa gazdovanja, povezivanje vlasnika šuma u interesne asocijacije, te verifikacija održivog pristupa u gazdovanju šumama.

Grafikon 3. FINANSIRANJE TROŠKOVA SERTIFIKACIJE PRIVATNIH ŠUMA

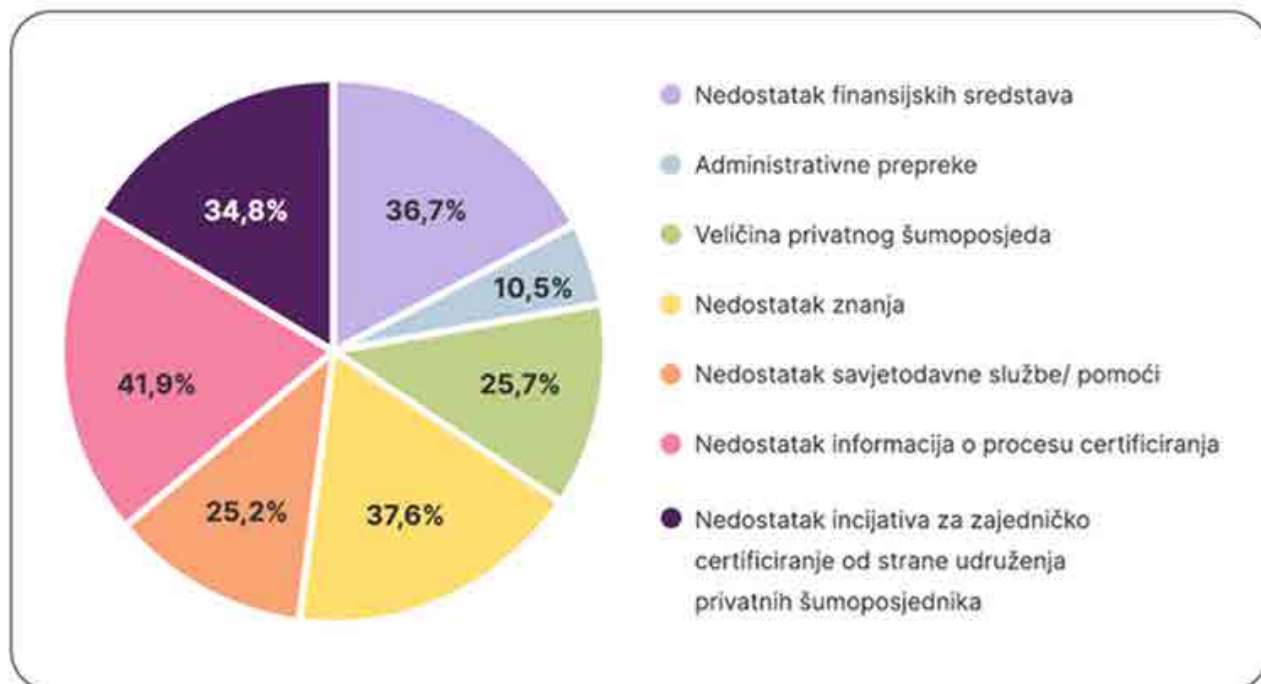
Većina ispitanika (75,7%) smatra da bi troškovi sertifikovanja privatnih šuma trebali da budu finansirani iz javnih sredstava, odnosno uz državnu/entitetsku podršku. Jedan procenat ispitanika (10,5%) smatra da bi u proces sertifikovanja privatnih šuma trebala biti uključena i preduzeća drvne industrije.

Grafikon 4. SPREMNOST ZA PLAĆANJE TROŠKOVA SERTIFIKACIJE PRIVATNIH ŠUMA

Najveći procenat ispitanika (42,9%) je spreman izdvojiti do 10 KM/ha, dok preko 22% ispitanika nije spremno izdvojiti bilo koji iznos finansijskih sredstava za sertifikaciju svojih šuma.

Grafikon 5. **PREPREKE ZA REALIZACIJU PROCESA SERTIFIKACIJE PRIVATNIH ŠUMA**

Kao prepreke za provođenje procesa sertifikovanja ispitanici označavaju više razloga, kao što su **nedostatak informacija o procesu sertifikovanja (41,9%), nedostatak znanja (37,6%) i finansijskih sredstava (36,7%),** kao i nedostatak zajedničkih inicijativa za sertifikovanje od strane udruženja vlasnika privatnih šuma.

Postojeća ograničenja sa implikacijama/posljedicama za održivo gazdovanje privatnim šumama

Postoje različita ograničenja za održivo gazdovanje privatnim šumama u BiH, što nerijetko dovodi do situacije da **najveći dio ekonomsko-finansijskih koristi od privatnih šuma prisvajaju posrednici i prerađivači, a ne vlasnici**. Osnovna ograničenja koja se odnose na održivo gazdovanje privatnim šumama u BiH su regulativno-pravnog i organizacionog karaktera.

Regulatorna ograničenja

- **Nedovoljna zastupljenost** problematike sertifikacije privatnih šuma u **regulativnim aktima**, prvenstveno zakonu o šumama, ali i odgovarajućim podzakonskim aktima (kao na primjer u pravilnicima o raspodjeli sredstava posebnih namjena za šume i pravilnicima za obavljanje stručno-tehničkih poslova u šumama u privatnoj svojini).
- **Ograničeni kapaciteti za institucionalnu i savjetodavnu pomoć** vlasnicima privatnih šuma od strane nadležnih organizacija (resorna ministarstva/upravama za šumarstvo i javna preduzeća šumarstva);
- Neriješeni **imovinsko-pravni odnosi**;
- Nejasno definisanih **granica i neuređenost katastra** (sa posebnim fokusom na razgraničenje šuma u državnom i privatnom vlasništvu);
- **Ilegalne aktivnosti** u privatnim šumama;
- **Nedovoljno znanja i informacija o povezanosti standarda za održivo gazdovanje šuma i ispunjavanja uslova propisanih evropskim regulativama EUTR** (eng. *European Union Timber Regulation*) i **EUDR** (eng. *European Union Deforestation Regulation*).

Ograničenja na operativnom planu

- **Veliki broj vlasnika privatnih šuma** (preko 500.000 vlasnika u BiH) koji najvećim dijelom nisu (ili su nedovoljno dobro) organizovani u udruženja vlasnika privatnih šuma;
- Relativno **mala prosječna površina i usitnjenost privatnog šumoposjeda** (u preko 50% slučajeva prosječna veličina ispod 1 ha);
- **Nedostatak finansijskih sredstava** za investiranje u sertifikaciju, nadzor i resertifikaciju;
- **Nedovoljna upoznatost** vlasnika privatnih šuma **o cjelokupnom procesu sertifikacije**;
- **Veliko učešće izdanačkih šuma, nedovoljna otvorenost i nepovoljna sortimentna struktura** u privatnim šumama;
- **Nepouzdana procjena taksacionih podataka** za privatne šume;
- **Nedovoljna ulaganja u uzgoj, zaštitu i korištenje** privatnih šuma.

Prijedlog rješenja/ alternativa

Promovisati koristi PEFC standarda/sertifikacije pomoću različitih alata i kroz različite kanale komunikacije;

Informisati ključne interesne strane, a posebno ciljnu grupu vlasnika privatnih šuma o mogućnostima, procesu i prednostima PEFC certifikacije;

Uspostaviti i redovno ažurirati baze vlasnika privatnih šuma sa njihovim kontakt informacijama;

Uspostaviti informacijski sistem u sektoru privatnih šuma;

Aktivno raditi na usvajanju/ažuriranju zakonskih i podzakonskih akata (na primjer zakon o šumama, pravilnik o raspodjeli sredstava posebne namjene za šume, pravilnik o obavljanju stručno-tehničkih poslova u šumama u privatnoj svojini) u FBiH i RS u cilju smanjivanja troškova i administrativnih zahtjeva u gazdovanju privatnim šumama, kao i povećanje finansijske i tehničke podrške za primjenu PEFC standarda/sertifikovanja privatnih šuma;

Osigurati finansijska sredstva (subvencije ili grantovi) za provođenje sertifikovanja, nadzora i resertifikovanja privatnih šuma u BiH. Osnova svrha je obezbjeđenje dodatnih finansijskih sredstava za iniciranje i realizaciju procesa certifikacije privatnih šuma, putem preraspodjele postojećih sredstava (na primjer sredstava posebne namjene za šume i/ili nadoknade za obavljanje stručno-tehničkih poslova u šumama u privatnoj svojini).

Uključiti sve relevantne institucije i organizacije u rješavanje imovinsko-pravnih odnosa;

Potencirati potrebu održivog gazdovanja privatnim šumama u strateškim dokumentima sektora šumarstva i povezanih sektora;

Jačati materijalno-finansijske i kadrovske kapacitete udruženja vlasnika privatnih šuma;

Podizati svijest o značaju privatnih šuma i sertifikaciji među interesnim grupama uključujući i javna preduzeća šumarstva i javnu šumarsku administraciju;

Unaprijediti planiranje gazdovanja privatnim šumama;

Unaprijediti institucionalne kapacitete (prije svega u resornim ministarstvima) za gazdovanje i sertifikaciju privatnih šuma;

Uključiti sve interesne strane (administrativnog, privatnog i poslovnog sektora) u proces donošenja odluka;

Obezbjediti veću transparentnost u procesima donošenja odluka u vezi sa privatnim šumama;

Insistirati na borbi sa svim vrstama ilegalnih aktivnosti u vezi sa privatnim šumama.

Dodatni izvori za informisanje

- <https://www.pefc.org/>
 - <https://nasasuma.com/>
 - <https://pefc.org/news/nasa-suma-becomes-the-pefc-national-member-for-bosnia-and-herzegovina>
 - <https://pefc.org/discover-pefc/our-pefc-members/national-members/association-of-private-forest-owners-nasa-suma>
 - <https://pefc.org/standards-implementation/standards-and-guides>
 - <https://refordcentre.org/wp-content/uploads/2021/11/PEFC-BS-development-report.pdf>
 - <https://pefc.org/news/regional-forest-certification-system-for-the-balkans-submitted-for-endorsement>
 - <https://pefc.org/what-you-can-do/get-certified>
 - <https://pefc.org/what-we-do/our-approach>
-

Reference

- *PEFC (2018). Sustainable Forest Management - Requirements. PEFC Benchmark Standard. Geneva: PEFC Council*
- *PEFC (2020). Chain of Custody of Forest and Tree Based Products - Requirements. PEFC International Standard. Geneva: PEFC Council*
- *The Council for Sustainable Forest Management in Republic of Srpska/Bosnia and Herzegovina (2020). PEFC National Standard for Sustainable Forest Management in Republic of Srpska/ Bosnia and Herzegovina. Banja Luka: Assembly of the Council for SFM in Republic Srpska/B&H*
- *Forest Stewardship Council (2019). The FSC National Forest Stewardship Standard of Bosnia and Herzegovina. Bonn: FSC International Center GmbH*
- *Vlada Republike Srpske (2012). Strategija razvoja šumarstva Republike Srpske 2011-2021. Banja Luka: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Vlade Republike Srpske*
- *Naša Šuma, Asocijacija privatnih šumoposjednika SBK, FEA, IKOR (2024). Brošura o upoznatosti privatnih šumoposjednika sa PEFC standardima/certificiranjem na području Bosne i Hercegovine.*
- *FAO (2020). Global Forest Resources Assessment 2020. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Kalkulacija na bazi zvaničnih FAO FRA podataka dostupnih na: <https://fra-data.fao.org/assessments/fra/2020/BIH/sections/extentOfForest>*

Asocijacija
privatnih
šumoposjednika
Srednjobosanskog
kantona

fea

Ovaj dokument izrađen je uz podršku projekta „Misli o prirodi!“ koji implementira Centar za promociju civilnog društva, a finansijski podržava Švedska. Sadržaj dokumenta je isključiva odgovornost partnera u projektu, Udruženja privatnih šumovlasnika „NAŠA ŠUMA“, Asocijacije privatnih šumoposjednika Srednjobosanskog kantona, Inicijative za kvalitet i održivi razvoj i Inicijative za šumarstvo i okoliš, i ne odražava nužno stavove Centra za promociju civilnog društva i Švedske.

Za više informacija, posjetite: <https://pefc.ba/>

